

vyšel právě u Laichtra svazek I, obsahující vývoj českého písemnictví od počátků do dob pobělohorských. Vrátil se k práci p. Jakubcově širším referátem kritickým, až bude dokončena. Zatím po prvním přečtení tohoto svazku jest možno říci již, že jde o dílo dobré a účelné, které nalezlo si šťastně svůj ráz, stanuvši na půl cestě mezi širokým, přísně odborným vypsáním dějin literárních a školskou nebo populární příručkou. Staré české písemnictví jest tu, jak plyne z látky, studováno v těsné souvislosti s vývojem jazykovým, náboženským, politickým, národním i lidovým, a pěkně jadrné a plastické podání p. Jakubcovo opřeno jest všude o celé odborné badání historické, jehož hlavní fáze a peripetie i poslední výtěžky výtčeny bývají u každého zjevu nebo u každé otázky v petitových poznámkách pod čarou, takže čtenáři dostává se i prvního úvodu do české vědy literárně historické a kritické.

Arne Novák

uveřejnil v posledním ročníku Listů filologických své dvě nové studie z dějin literatury české: „Jungmannův článek o klasičnosti v literatuře“ a „Lukianovy ohlasy v literatuře české“ (vyšly také jako otisky o sobě). Obě práce založeny jsou na širokém srovnávacím podkladě a nasvědčují tomu, že jejich autor obírá se asi nejpodrobnějšími průpravnými studiemi k moderní literární historii české. První stať rozbírá kompozici i jednotlivé myšlenkové složky známého esteticko-theoretického a polemického článku Jungmannova, zvláště druhé jeho části, která má poměrně nejvíce aspirací literárně theoretických, srovnává ji podrobně s její předlohou Pčlitzovou a dospívá k výsledku, že „bylo by nesprávné činit z tohoto článku jakékoli závěry o Jungmannově schopnosti nebo neschopnosti estetické a literárně theoretické; estetickým myslitelem nebo samorostlým theoretikem literatury Jungmann nebyl a nechtěl ani býti; i tuto . . . Jungmann jest hlavně nadšeným publicistickým mluvčím našeho jazykového a národního obrození.“ Miláčkem mládeží Jungmannova, Lukianem ze Samosaty, oblíbenec osvětářského rokoka, a osudy působení jeho v staré i moderní literatuře české obírá se druhá studie p. Novákova. Nejzajímavější kapitola III rozebírá poměr Lukianův ke dvěma dialogům Jungmannovým „O jazyku českém“ v I. ročníku Hlasatele a charakterizuje i poslední opožděný ozvuk Lukianův v slabých a bezduchých třech dialozích Vojtěcha Nejedlého „Rozmlouvání mezi mrtvými“ ve IV. ročníku Hlasatele. Pokud jde o Jungmanna, dochází p. Novák k pěknému závěru, že závislost Jungmannova na Lukianovi jest jen vnějšková a technická. „Tam, kde šlo o opravdové hájení pozitivních ideálů, jimiž Jungmannovi byly jazyk a národnost; tam, kde přestávala rozmarná hříčka osvíceného rozumu a začínala vážná záležitost horoucího srdce; tam, kde nastupovala místo kosmopolitického rokoka literárního nadšená romantika národní, — tam nedostačovalo slovesné umění posměvačného a frivolního miláčka Wielandova, tam Jungmann musil tvořiti samostatněji, moderněji, romantičtěji.“

Pan Ferd. Strejček, životopisec Svat. Čecha, uveřejňuje v 1. sešitě Květů listy, které psal Zeyer Čechovi. V tomto sešitě obsaženy jsou dopisy z let 1888—1892 a jest v nich leccos zajímavého. Zeyer počal dopisovat Čechovi jako redaktoru Květů, do nichž mu *nabídl* na podzim 1888 Píseň o Rolandu, — první to případ v životě Zeyerově. Peněžní poměry jeho v tu dobu byly takové, že byl přinucen k tomuto kroku; až dosud psal jen tam, kam byl zván, a skoro jen do Lumíra. „Odpusťte, že Vás nudím svým dopisem,“ tak počíná první dopis Zeyerův, „ale přivedl jsem to ve své literární kariéře tak daleko, že už mi nezbyvá než molestovati jako žebrák.“ A z dopisů zní stále stesky na nepřízeň lidí a doby, vyjadřované často poněkud pozérsky a theatrálně. Zajímavý jest dopis, v němž Zeyer odpovídá na upozornění Svat. Čecha, že má v kterémsi „Litevském motivu“ nesprávný rým. „Děkuji Vám za Vaše upozornění, přehlédl jsem ten falešný rým docela, nemám tak jemný sluch jako Vy. Je to následek mého německo-francouzského vychování v mládí, že není smysl pro českou formu u mne náležitě vyvinut, jak bych si přál. Mojí neobratností častěji bylo postiženo „naše české obecenstvo“, ale už se stalo. Těším se sice tím, že jsem vnikl úplně do ducha českého jazyka, protože česky cítím, ale jeho mechanika nepřestane už asi nikdy mi dělati těžkostí.“ K poslední větě nelze potlačit skeptické poznámky. Pravda jest spíše opačná: Zeyer, alespoň na konci své dráhy, zmohl to, co lze nazvat „mechanikou“ jazykovou, ale hlouběji v ráz a živou a tajemnou dílnu jazyka národního nevcítil se nikdy. Poměr jeho k češtině byl vždycky abstraktní a akademický. Jest také proč pozastaviti se nad odstavcem z kteréhosi dopisu pařížského: „Vrehlický mi nedávno psal, jak Neruda českou poesii traktýruje, a zlobil se. Co ten starý žvстал vlastně chce? Tuším to. Chce, aby mu to přece někdo řekl, že s tou literaturou není zle, když má *jeho*. Udělejte mu přece někdo tu lacinou radost.“ Odstavec tento nenasvědčuje právě té tak vysoko vynášené noblese Zeyerova smýšlení. Dnes víme určitě, že nechuť Nerudova k lumírovoému měla příčinu směrovou a vnitřní, a nikterak ne osobní řevnivost, a víme i, že ten „starý žvстал“ měl proti své soudobé „moderní“ literatuře v mnohém pravdu.

Samuel Lublinski †

Jméno, které jsem napsal, není jen českému čtenářstvu, jest i většině čtenářstva německého prázdným zvukem, a přece v Lublinském zemřel jeden z největších kritiků moderních a básník úctyhodných snah, odešel jeden z nejmůžnějších duchů dnešního mladého Německa. Lublinski zemřel poměrně mlád, v 43. roce ve Výmaru 25. prosince minulého roku. Lublinski byl původně knihkupcem, teprve před desíti roky oddal se literatuře. Roku 1899 vydal několikavazkové dílo *Literatur und Gesellschaft im 19. Jahrhundert*, po němž následovaly mnoho diskutované knihy *Die Bilanz der Moderne* roku 1904 a *Der Ausgang der Moderne* roku 1908. Budtež sebečtetnější námitky proti těmto knihám, jedno jest přesto jisto, že zde jde opravdu o kulturní kritiku velikého stylu a dosahu. Lublinski byl nejen člověk velikého intelektu, duch krajně hloubavý a krajně kritický, který objevil pečlivě

ukryté hliněné nohy mnohého moderního obra, ale i duch zanícený pro kladné ideály etnické. Jeho veliká kritická díla mají dvojitý bojovnou frontu: jednak proti naturalismu, jednak proti artistickému pseudoaristokratismu a estétství. Opravdová kultura není mu možná bez obrody náboženské a opravdové umění může vzniknout jen tam, kde jde o posvěcení všedního dne a kde tryskají prameny národní duše dramaticky pohnuté. V Bilanci moderny přimyká se v estetické části k Pavlu Ernstovi (o jehož ideách a snahách psal obšírně Jan Krejčí v minulém ročníku *Noviny*): spása poesie jest mu jen ve velkých syntetických formách, v tragedii, eposu, mythu, baladě a hymnu. Moderna proto odumírá a vadne, poněvadž nenalezla poměru k velikým cílům národního života a zaběhla se v nervové senzacnosti a smyslnou rafinovanost. Styl a forma jsou Lublinskému možny jen tam, kde se umění a poesie pojímají ethicky jako projevy vůle soustředěné a napjaté k cílům nadosobním. Takové jsou zhruba soudy a estetické názory Lublinského; byt' trpěly sem tam jednostranností a nespravedlivostí k mnohému žijícímu básníku německému, jsou vcelku správné a pravdivé ve velkých svých obrysech: Lublinski byl kritik syntetický, který vystihoval lépe než jednotlivce a jejich díla ráz celých dob a dramatickou jejich souvislost. Lublinski napsal i několik dramát: *Der Imperator*, *Peter von Russland*, *Gunther und Brunhild a Kaiser und Kanzler*. Dramaty těmito řadí se Lublinski vedle Pavla Ernsta a Viléma Scholze, dvou mladých básníků německých, kteří touží po klasické abstraktnosti a stylovosti, po vybědnutí z chaotického impresionismu a nestylového empirismu a naturalismu dnešního. O dramatických pracích Lublinského jest možný různý soud: touhy po velikosti a soustředěné vůle ke stylu, zvláště v posledních dvou pracích, upříti jim nelze. V paměti budoucnosti bude však přesto žítí Lublinski asi jen jako veliký kritik.

Moréas jako kritik

Mercure de France z 1. ledna uveřejňuje řadu bonmotů, vtípů a výpadů, kterými Jean Moréas v rozhovorech neobyčejně šťastně charakterisoval nejrůznější živé i mrtvé spisovatele a projevoval své sympatie nebo antipatie. Jest to opravdový déšť jisker, které vždy páli a často i osvětlují situaci. Překládám některé z nich. O Pascalovi: Byl to jakéhosi druhu Shakespeare, scházelo mu jen, aby držel koně a bran divadelních jako Angličan. O Flaubertovi: Jest dokonalý, ale jest to dokonalost filtrované vody. O Goethovi: Jest největší z Němců, to jest nejméně Němec. O Balzacovi: Jest to Shakespeare, ale selhává někdy. O Lamartinovi soudil, že byl největší básník svého věku, ale že nedovedl stvořit si svůj nástroj. „Vleče,“ pravil, „jazyk osmnáctého století jako přítěž.“ A po chvíli dodával: „Ale vleče jej k vítězství.“ Ze starých nesympatický byl mu Victor Hugo, z moderních Péladan, Hervieu, Huysmans, Rostand, Gide, Adam, Grehg, tedy skoro celá moderní literatura francouzská; nechuť měl také k Verhaerenovi, ačkoliv uznával jeho sílu básnickou, ale neměl mu klasického jasu a románské tradice a to jsou vlastní kritéria tohoto cititele Sofokleova a Racinova.

Polemický dopis

Vážený pane redaktore, jest mně úplně lhostejné, pokládá-li mne duchaplný p. feuilletonista z 9. února za dřevo tvrdé, měkké nebo vrtané a chce-li na mne brát klín nebo sekeru (já jsem již přivykl české nobilese), ale není mně lhostejné, překrucuje-li mé myšlenky a podsunuje-li mně něco, co jsem ani nemyslel, ani neřekl. Proto namáčím pero k těmto řádkům.

Pan Klín učinil ze mne „chvalořečníka“ expresionistů a vhodil mne do jednoho pytle s p. Vilémem Dvořákem, ačkoliv každý, kdo umí číst, vidí, že mé stanovisko v *Novině* a jeho stanovisko v *Hlidce Času* jsou zcela různé; i stanovisko, i výsledky, k nimž dospíváme. Pan Klín nevyčkal ani, až bude můj článek ukončen, a vzal předpoklady za závěry. Já v I. části svého článku¹ vyložil názory i cíle nejmladších, abych je v části II soudil; každý, kdo si přečte můj článek v dnešním 7. čísle *Noviny*,² vidí, že nepřijímám metody nejmladších, že neuznávám žádné směrové samospasitelnosti, že stylism kladu za rovnocenný vedle naturalismu, že každý směr jest mně oprávněný na svém místě a v pravý čas. Směry jsou mně pro lidi, ne lidé pro směry... To všecko a doslova takto stojí v dnešní *Novině*.

Jest tedy naprostá nepravda, co píše v *Čase* p. Klín: že „impresionism posílám do horoucíh pekel“. Jest nepravda, že mluvím o impresionismu v I. části svého článku s „pohrdáním a odmítáním“. Já kladu impresionismu za vinu jen „seslabení smyslu pro formu a ztrátu smyslu pro komposici“; já pravím jen, že „v důsledném impresionismu jest forma znemožněna“. (Novina, sešit 6, str. 164.³) A tato nebezpečí cítil jsem v impresionismu *vždycky* — ne teprve včera — a vyslovoval jsem je *vždycky*. Když na podzim 1907 vystavovali v Praze souborně francouzští impresionisté, napsal jsem o impresionismu obšírnou studii: „Impresionism: jeho rozvoj, resultáty a dědicové“⁴ a tam — tedy před čtyřmi roky — skoro *doslova* jsem řekl, co včera v *Novině*. Doslova čte se tam na př.: „Zásluhou Cézannovou zůstane, že vycítil a utušil *šlepu uličku, do níž vede konsekventní impresionism*, který se chce obmezovat na malbu odstínů a jen odstínů, který chce vystihnout nejpréhavější chvíli, poslední subtilnosti a ovzduší. Cézanne pochopil, že tato honba za náladovostí, zpřesněnou do krajní určitosti, jest vlastně honbou za zdobňujícím a zdobněným; že co se získává na přesnosti, ztrácí se na velikosti.“ A na jiných místech ztrátu formy označuji za nebezpečí impresionismu. Nepíši tedy něco jiného na podzim a něco jiného na jaře.

Mluvím o *důsledném* impresionismu, o impresionismu jako *formuli*, a ne o dílech velkých malířů-impresionistů, poněvadž díla ta jsou mnohem víc než naplnění formule, poněvadž díla malířů-impresionistů, a právě největších, nekryjí se nikterak s formulí (na př. díla Manetova). A naprosto již neměl jsem na mysli, mluvě o impresionismu, *Slavičkovu Prahu* nebo *svůj portrét od Švabinského*, poněvadž ani Slaviček, ani Švabinský nejsou mně žádní formuloví impresionisté. To jsou efekty nafixované sem násilně a patrně s tendencí. Nemluvil jsem také o žádném „vy-

1 - [Viz zde str. 128—132.]

2 - [Viz zde str. 133—139.]

3 - [Viz zde str. 131.]

4 - [Viz Kritické projevy 6, str. 198—225.]